

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 23ης Μαρτίου 2023*

«Προδικαστική παραπομπή – Εμπορικοί αντιπρόσωποι (ανεξάρτητοι επαγγελματίες) – Οδηγία 86/653/ΕΟΚ – Άρθρο 17, παράγραφος 2, στοιχείο α' – Λύση της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας – Δικαίωμα κατ' αποκοπήν αποζημίωσης του εμπορικού αντιπροσώπου – Προϋποθέσεις χορήγησης – Δίκαιη αποζημίωση – Εκτίμηση – Έννοια των "προμηθειών που χάνει ο εμπορικός αντιπρόσωπος" – Προμήθειες για μελλοντικές πράξεις – Νέοι πελάτες τους οποίους έφερε ο εμπορικός αντιπρόσωπος – Υπάρχοντες πελάτες με τους οποίους ο εμπορικός αντιπρόσωπος προήγαγε σημαντικά τις υποθέσεις – Εφάπαξ προμήθειες»

Στην υπόθεση C-574/21,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Nejvyšší soud (Ανώτατο Δικαστήριο, Τσεχική Δημοκρατία) με απόφαση της 29ης Ιουνίου 2021, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 20 Σεπτεμβρίου 2021, στο πλαίσιο της δίκης

QT

κατά

O2 Czech Republic a.s.,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. Jürimäe (εισηγήτρια), πρόεδρο τμήματος, M. Safjan, N. Piçarra, N. Jääskinen και M. Gavalec, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: T. Ćapeta

γραμματέας: M. Ferreira, κύρια διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 15ης Σεπτεμβρίου 2022,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο QT, εκπροσωπούμενος από τον D. Rašovský, advokát,
- η O2 Czech Republic a.s., εκπροσωπούμενη από τους L. Duffek και M. Olík, advokáti,

* Γλώσσα διαδικασίας: η τσεχική.

- η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την T. Machovičová, και τους O. Serdula, M. Smolek και J. Vláčil,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους J. Möller, U. Bartl, J. Heitz και M. Hellmann,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την L. Armati, τον M. Mataija και την P. Němečková,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 24ης Νοεμβρίου 2022,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 86/653/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1986, για το συντονισμό των δικαίων των κρατών μελών όσον αφορά τους εμπορικούς αντιπροσώπους (ανεξάρτητους επαγγελματίες) (ΕΕ 1986, L 382, σ. 17).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του QT, εμπορικού αντιπροσώπου, και της εταιρίας O2 Czech Republic a.s., σχετικά με αγωγή αποζημιώσεως λόγω λύσεως της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας που συνέδεε τον εν λόγω εμπορικό αντιπρόσωπο με την εταιρία.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Η δεύτερη και η τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 86/653 έχουν ως εξής:

«[Εκτιμώντας] ότι οι διαφορές μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών σε θέματα εμπορικής αντιπροσώπευσης επηρεάζουν αισθητά στο εσωτερικό της Κοινότητας τις συνθήκες ανταγωνισμού και άσκησης του επαγγέλματος, επηρεάζουν την προστασία των εμπορικών αντιπροσώπων στις σχέσεις τους με τους αντιπροσωπευόμενους και είναι επιζήμιες για την ασφάλεια των εμπορικών πράξεων· ότι εξάλλου οι διαφορές αυτές είναι δυνατό να παρεμποδίζουν αισθητά τη σύναψη και τη λειτουργία των συμβάσεων εμπορικής αντιπροσωπείας μεταξύ αντιπροσωπευόμενου και εμπορικού αντιπροσώπου που είναι εγκατεστημένοι σε διαφορετικά κράτη μέλη·

[Εκτιμώντας] ότι οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών πρέπει να διενεργούνται υπό συνθήκες που προσιδιάζουν σε ενιαία αγορά, πράγμα που επιβάλλει την προσέγγιση των συστημάτων δικαίου των κρατών μελών στον απαραίτητο βαθμό για την καλή λειτουργία της κοινής αυτής αγοράς· ότι, για το σκοπό αυτό, οι έστω ενοποιημένοι κανόνες για τις συγκρούσεις νόμων δεν εξαλείφουν στον τομέα της εμπορικής αντιπροσωπείας τις προαναφερόμενες δυσχέρειες και συνεπώς δεν καθιστούν περιττή την προτεινόμενη εναρμόνιση».

4 Το άρθρο 1 της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«1. Τα μέτρα εναρμόνισης που θεσπίζονται από την παρούσα οδηγία εφαρμόζονται στις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις των κρατών μελών, που διέπουν τις σχέσεις ανάμεσα στους εμπορικούς αντιπροσώπους και τους αντιπροσωπευμένους από αυτούς.

2. Κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, εμπορικός αντιπρόσωπος είναι εκείνος στον οποίο, υπό την ιδιότητά του ως ανεξάρτητου μεσολαβητή, ανατίθεται σε μόνιμη βάση είτε να διαπραγματεύεται για λογαριασμό άλλου προσώπου, το οποίο καλείται στο εξής “αντιπροσωπευόμενος”, την πώληση ή την αγορά εμπορευμάτων είτε να διαπραγματεύεται και να συνάπτει τις πράξεις αυτές επ’ ονόματι και για λογαριασμό του αντιπροσωπευόμενου.

[...]»

5 Το άρθρο 6 της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«1. Ελλείψει σχετικής συμφωνίας ανάμεσα στα μέρη και με την επιφύλαξη της εφαρμογής των διατάξεων αναγκαστικού δικαίου των κρατών μελών σχετικά με το ύψος των αμοιβών, ο εμπορικός αντιπρόσωπος δικαιούται αμοιβή σύμφωνα με τις συνήθειες που εφαρμόζονται στον τόπο όπου ασκεί τη δραστηριότητά του και για την αντιπροσώπευση των εμπορευμάτων τα οποία αφορά η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπίας. Ελλείψει παρόμοιων συνηθειών, ο αντιπρόσωπος δικαιούται εύλογη αμοιβή αφού ληφθούν υπόψη όλα τα στοιχεία που έχουν σχέση με την εμπορική πράξη.

2. Κάθε στοιχείο της αμοιβής το οποίο μεταβάλλεται ανάλογα με τον αριθμό και την αξία των υποθέσεων θα θεωρείται ότι κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας αποτελεί προμήθεια.

3. Τα άρθρα 7 έως 12 δεν εφαρμόζονται εφόσον ο εμπορικός αντιπρόσωπος δεν αμείβεται συνολικά ή εν μέρει με προμήθεια.»

6 Το άρθρο 7 της οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«1. Για εμπορική πράξη που έχει συναφθεί κατά τη διάρκεια ισχύος της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπίας, ο εμπορικός αντιπρόσωπος δικαιούται προμήθεια:

α) αν η πράξη έχει συναφθεί χάρη στην παρέμβασή του,

ή

β) αν η πράξη έχει συναφθεί με τρίτο με τον οποίο ο αντιπρόσωπος έχει συνάψει προηγουμένως πράξεις του ίδιου είδους ώστε να τον έχει καταστήσει πελάτη.

2. Για πράξη που έχει συναφθεί κατά τη διάρκεια ισχύος της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπίας, ο αντιπρόσωπος δικαιούται επίσης προμήθεια:

– είτε εάν είναι αρμόδιος για ένα καθορισμένο γεωγραφικό τομέα ή για μια καθορισμένη ομάδα προσώπων,

– είτε εάν έχει δικαίωμα αποκλειστικότητας για έναν καθορισμένο γεωγραφικό τομέα ή για μια καθορισμένη ομάδα προσώπων,

και η πράξη έχει συναφθεί με πελάτη που ανήκει σε αυτό τον τομέα ή σε αυτή την ομάδα.

Τα κράτη μέλη οφείλουν να ενσωματώσουν στο δίκαιό τους μία από τις εναλλακτικές λύσεις των δύο παραπάνω περιπτώσεων.»

7 Το άρθρο 8 της οδηγίας 86/653 ορίζει τα εξής:

«Για εμπορική πράξη που έχει συναφθεί μετά τη λύση της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπίας, ο εμπορικός αντιπρόσωπος δικαιούται προμήθεια:

α) εάν η πράξη οφείλεται κυρίως στη δραστηριότητα που αυτός ανέπτυξε κατά τη διάρκεια ισχύος της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπίας και έχει συναφθεί μέσα σε εύλογη προθεσμία από τη λύση αυτής της σύμβασης,

ή

β) εάν, σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 7, η παραγγελία του τρίτου περιήλθε στον εμπορικό αντιπρόσωπο ή τον αντιπροσωπευόμενο πριν από τη λύση της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπίας.»

8 Το άρθρο 17 της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για να εξασφαλίζεται στον εμπορικό αντιπρόσωπο, μετά τη λύση της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπίας, κατ' αποκοπή αποζημίωση σύμφωνα με την παράγραφο 2 ή ανόρθωση της ζημίας σύμφωνα με την παράγραφο 3.

2. α) Ο εμπορικός αντιπρόσωπος δικαιούται κατ' αποκοπή αποζημίωση εάν και εφόσον:

– έφερε νέους πελάτες στον εντολέα ή προήγαγε σημαντικά τις υποθέσεις με τους υπάρχοντες πελάτες και ο εντολέας διατηρεί ουσιαστικά οφέλη που προκύπτουν από τις υποθέσεις με τους πελάτες αυτούς,

και

– η καταβολή της αποζημίωσης αυτής είναι δίκαιη, λαμβανομένων υπόψη όλων των περιστάσεων και ιδιαίτερα των προμηθειών που χάνει ο εμπορικός αντιπρόσωπος και οι οποίες προκύπτουν από τις υποθέσεις με τους πελάτες αυτούς. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέψουν ότι στις περιστάσεις αυτές συμπεριλαμβάνεται επίσης και η εφαρμογή ή μη ρήτρας μη ανταγωνισμού με την έννοια του άρθρου 20.

β) Το ποσό της αποζημίωσης αυτής δεν μπορεί να υπερβαίνει ποσό ισοδύναμο με μια ετήσια αποζημίωση υπολογιζόμενη με βάση τον μέσο ετήσιο όρο των αμοιβών που εισέπραξε ο εμπορικός αντιπρόσωπος κατά τα πέντε τελευταία έτη· αν δε η σύμβαση διήρκεσε λιγότερο από πέντε έτη, η αποζημίωση υπολογίζεται με βάση τον μέσο όρο της εν λόγω περιόδου.

γ) Η χορήγηση αυτής της κατ' αποκοπή αποζημίωσης δεν στερεί από τον εμπορικό αντιπρόσωπο την αξίωση για την ανόρθωση της ζημίας την οποία υπέστη.

3. Ο εμπορικός αντιπρόσωπος έχει αξίωση για την ανόρθωση της ζημίας που υφίσταται λόγω της διακοπής των σχέσεων με τον αντιπροσωπευόμενο.

Η ζημία αυτή οφείλεται ιδίως στη λύση της σύμβασης υπό όρους:

- που στερούν τον εμπορικό αντιπρόσωπο από προμήθειες που θα του παρείχε η ομαλή εκτέλεση της σύμβασης ενώ συγχρόνως προσπορίζουν στον αντιπροσωπευόμενο σημαντικά πλεονεκτήματα συνδεδεμένα με τη δραστηριότητα του εμπορικού αντιπροσώπου,
- ή/και που δεν επέτρεψαν στον αντιπρόσωπο να αποσβέσει τα έξοδα και τις δαπάνες που ανέλαβε κατόπιν υποδείξεων του αντιπροσωπευόμενου για την εκτέλεση της σύμβασης.

4. Το δικαίωμα κατ' αποκοπή αποζημίωσης το οποίο προβλέπεται στην παράγραφο 2 ή η ανόρθωση της ζημίας κατά την παράγραφο 3 γεννάται επίσης και όταν η σύμβαση λύεται λόγω θανάτου του εμπορικού αντιπροσώπου.

5. Ο εμπορικός αντιπρόσωπος χάνει την αξίωση για την κατ' αποκοπή αποζημίωση που αναφέρεται στην παράγραφο 2 ή για την ανόρθωση της ζημίας κατά την παράγραφο 3, εάν δεν γνωστοποιήσει προς τον αντιπροσωπευόμενο μέσα σε προθεσμία ενός έτους από τη λύση της σύμβασης ότι επιθυμεί να ασκήσει το δικαίωμά του.

6. Η [Ευρωπαϊκή] Επιτροπή υποβάλλει στο Συμβούλιο [της Ευρωπαϊκής Ένωσης], εντός προθεσμίας 8 ετών από την ημερομηνία κοινοποίησης της παρούσας οδηγίας, έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του παρόντος άρθρου και, ενδεχομένως, προτάσεις τροπολογίας.»

9 Το άρθρο 18 της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Η κατ' αποκοπή αποζημίωση ή η ανόρθωση της ζημίας σύμφωνα με το άρθρο 17 δεν οφείλεται:

- α) όταν ο εντολέας καταγγείλει τη σύμβαση λόγω πταίσματος εμπορικού αντιπροσώπου το οποίο θα δικαιολογούσε βάσει της εθνικής νομοθεσίας καταγγελία της σύμβασης κατά πάντα χρόνο·
- β) όταν ο εμπορικός αντιπρόσωπος καταγγέλλει τη σύμβαση, εκτός εάν η λύση αυτή οφείλεται σε πταίσμα του αντιπροσωπευόμενου ή δικαιολογείται από λόγους ηλικίας, σωματικής αδυναμίας ή ασθένειας του εμπορικού αντιπροσώπου εξαιτίας των οποίων δεν είναι δυνατό να απαιτηθεί εύλογα από αυτόν η εξακολούθηση της δραστηριότητάς του·
- γ) όταν, μετά από συμφωνία με τον αντιπροσωπευόμενο, ο αντιπρόσωπος εκχωρεί σε τρίτο τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπίας.»

10 Το άρθρο 19 της ίδιας οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«Τα μέρη δεν μπορούν πριν από τη λήξη της σύμβασης να παρεκκλίνουν από τις διατάξεις των άρθρων 17 και 18 σε βάρος του εμπορικού αντιπροσώπου.»

Το τσεχικό δίκαιο

11 Το άρθρο 652, παράγραφος 1, του zákonník č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (νόμου 513/1991 περί εμπορικού κώδικα), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης (στο εξής: εμπορικός κώδικας), προέβλεπε, κατ' ουσίαν, ότι, με τη σύμβαση εμπορικής

αντιπροσωπείας, ο εμπορικός αντιπρόσωπος αναλαμβάνει την υποχρέωση να διαπραγματεύεται και να συνάπτει συναλλαγές με τους πελάτες, καθώς και να διενεργεί τις σχετικές με αυτές πράξεις, στο όνομα και για λογαριασμό του αντιπροσωπευόμενου.

- 12 Το άρθρο 669, παράγραφος 1, του εν λόγω κώδικα, με το οποίο μεταφέρεται το άρθρο 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 86/653 στην τσεχική έννομη τάξη, όριζε τα εξής:

«Ο εμπορικός αντιπρόσωπος δικαιούται αποζημίωση σε περίπτωση λύσης της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας αν:

- (α) έφερε νέους πελάτες στον αντιπροσωπευόμενο ή προήγαγε σημαντικά τις υποθέσεις με τους υπάρχοντες πελάτες και ο αντιπροσωπευόμενος διατηρεί ουσιαστικά οφέλη που προκύπτουν από τις υποθέσεις με τους πελάτες αυτούς, και
- (β) η καταβολή της αποζημίωσης αυτής είναι δίκαιη, λαμβανομένων υπόψη όλων των περιστάσεων, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, των προμηθειών που χάνει ο εμπορικός αντιπρόσωπος και οι οποίες προκύπτουν από τις υποθέσεις με τους πελάτες αυτούς [...].»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 13 Την 1η Ιανουαρίου 1998, ο αναιρεσείων της κύριας δίκης συνήψε σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας με την εταιρία την οποία διαδέχθηκε η O2 Czech Republic (στο εξής επίσης: O2 Czech Republic). Η εν λόγω συμβατική σχέση έληξε στις 31 Μαρτίου 2010. Η σύμβαση αφορούσε την προσφορά και την πώληση τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών που παρείχε η εν λόγω εταιρία, την προμήθεια και την πώληση κινητών τηλεφώνων, εξαρτημάτων τους και, κατά περίπτωση, άλλα προϊόντα και υπηρεσίες εξυπηρέτησης συνδρομητών.
- 14 Δυνάμει της εν λόγω συμβάσεως, ο αναιρεσείων της κύριας δίκης ελάμβανε εφάπαξ προμήθεια για κάθε σύμβαση που συνήπτε για την O2 Czech Republic.
- 15 Κατά τα έτη 2006 και 2007, ο αναιρεσείων της κύριας δίκης έφερε στην O2 Czech Republic νέους πελάτες, συνήψε δε και άλλες συμβάσεις με υπάρχοντες πελάτες. Λαμβανομένης υπόψη της μέγιστης διάρκειας της συνδρομής, η ισχύς των εν λόγω συμβάσεων είχε ήδη λήξει κατά την ημερομηνία λύσεως της επίμαχης στην κύρια δίκη συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας, ήτοι την 31η Μαρτίου 2010.
- 16 Αντιθέτως, όσον αφορά τα έτη 2008 και 2009, κατά την ως άνω ημερομηνία ήταν ακόμη ενεργές συνολικά 431 συνδρομές, εκ των οποίων 155 νέες συνδρομές και 276 τροποποιήσεις υφιστάμενων συνδρομών, για τις οποίες η O2 Czech Republic κατέβαλε τις αντίστοιχες προμήθειες στον αναιρεσείοντα.
- 17 Θεωρώντας ότι η εν λόγω εταιρία δεν του είχε, παρά ταύτα, καταβάλει την αποζημίωση που του όφειλε βάσει του άρθρου 669, παράγραφος 1, του εμπορικού κώδικα, το οποίο μεταφέρει στο εσωτερικό δίκαιο το άρθρο 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 86/653, ο αναιρεσείων της κύριας δίκης ζήτησε από το Obvodní soud pro Prahu 4 (4ο πρωτοδικείο Πράγας, Τσεχική Δημοκρατία) να υποχρεώσει την O2 Czech Republic να του καταβάλει το ποσό των 2 023 799 τσεχικών κορωνών (CZK) (περίπου 82 000 ευρώ).

- 18 Το εν λόγω δικαστήριο απέρριψε το ως άνω αίτημα με την αιτιολογία ότι ο αναιρεσείων της κύριας δίκης δεν είχε αποδείξει ότι, μετά τη λήξη της επίμαχης συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας, η O2 Czech Republic εξακολουθούσε να διατηρεί ουσιαστικά οφέλη τα οποία προέκυπταν από τις υποθέσεις με τους πελάτες που ο ίδιος είχε φέρει.
- 19 Η εν λόγω απόφαση επικυρώθηκε σε δεύτερο βαθμό από το Městský soud v Praze (εφετείο Πράγας, Τσεχική Δημοκρατία). Με απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2019, το εν λόγω δικαστήριο υπογράμμισε ότι οι εφάπαξ προμήθειες που συμφωνήθηκαν μεταξύ των μερών της εν λόγω σύμβασης είχαν καταβληθεί προσηκόντως στον αναιρεσείοντα της κύριας δίκης. Έκρινε ότι το επιχείρημα κατά το οποίο ο αναιρεσείων εδικαιούτο προμήθειες τις οποίες θα μπορούσε υποθετικά να είχε λάβει δεν δικαιολογούν την αναγνώριση δικαιώματος αποζημιώσεως. Ο αναιρεσείων της κύριας δίκης, βεβαίως, έφερε νέους πελάτες και προήγαγε τις συναλλαγές με τους υπάρχοντες πελάτες, από τις οποίες η O2 Czech Republic μπορούσε να αντλήσει όφελος μετά τη λύση της εν λόγω σύμβασης. Εντούτοις, η O2 Czech Republic του έχει καταβάλει τις σχετικές προμήθειες, βάσει της συμβάσεως. Το εν λόγω δικαστήριο συνήγαγε εξ αυτού ότι η καταβολή αποζημιώσεως δεν θα ήταν δίκαιη, κατά την έννοια του άρθρου 669, παράγραφος 1, στοιχείο β', του εμπορικού κώδικα, και έπρεπε, για τον λόγο αυτόν και μόνο, να απορρίψει το σχετικό αίτημα.
- 20 Ο αναιρεσείων της κύριας δίκης άσκησε αναίρεση κατά της ως άνω αποφάσεως ενώπιον του Nejvyšší soud (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Τσεχική Δημοκρατία), που είναι το αιτούν δικαστήριο στην υπό κρίση υπόθεση.
- 21 Με την αίτηση αναίρεσεως, ο αναιρεσείων της κύριας δίκης αμφισβητεί την ορθότητα της πάγιας νομολογίας του εν λόγω δικαστηρίου σχετικά με το άρθρο 669, παράγραφος 1, στοιχείο β', του εμπορικού κώδικα, κατά την οποία οι «προμήθειες που χάνει ο εμπορικός αντιπρόσωπος» είναι οι προμήθειες τις οποίες θα είχε λάβει για τις ήδη διενεργηθείσες πράξεις, ήτοι τις συναλλαγές τις οποίες συνήψε ο ίδιος ή τις οποίες προήγαγε σημαντικά. Υποστηρίζει, αντιθέτως, ότι η εν λόγω έννοια θα έπρεπε να συμπεριλαμβάνει τις προμήθειες τις οποίες θα είχε υποθετικά εισπράξει ο εν λόγω εμπορικός αντιπρόσωπος, για τις πράξεις που διενήργησε ο αντιπροσωπευόμενος, μετά τη λήξη της επίμαχης σύμβασης αντιπροσωπείας, με τους πελάτες τους οποίους είχε φέρει ο εμπορικός αντιπρόσωπος ή με τους οποίους είχε προαγάγει σημαντικά τις υποθέσεις κατά τη διάρκεια εκτέλεσης της σύμβασης.
- 22 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η νομολογία του διαφέρει από τη γερμανική νομολογία. Κατά τη γερμανική νομολογία, οι «προμήθειες που χάνει ο εμπορικός αντιπρόσωπος» είναι οι προμήθειες που αντιστοιχούν σε συναλλαγές που θα είχε συνάψει ο εμπορικός αντιπρόσωπος για λογαριασμό του αντιπροσωπευομένου εάν είχε συνεχιστεί η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας. Εξάλλου, κατά τη γερμανική νομολογία, εάν, στην περίπτωση εφάπαξ προμηθειών, ο εμπορικός αντιπρόσωπος δεν χάνει καμία προμήθεια, θα μπορούσε και πάλι να έχει δικαίωμα αποζημιώσεως. Υφίσταται επομένως σοβαρή αμφιβολία όσον αφορά την ερμηνεία του άρθρου 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 86/653.

- 23 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Nejvyšší soud (Ανώτατο Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Έχει η φράση “προμηθειών που χάνει ο εμπορικός αντιπρόσωπος”, κατά το άρθρο 17, παράγραφος 2, στοιχείο α’, δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας [86/653], την έννοια ότι συνιστά τέτοια προμήθεια και η προμήθεια για τη σύναψη συμβάσεων που ο εμπορικός αντιπρόσωπος θα είχε συνάψει, αν δεν είχε λυθεί η σύμβαση αντιπροσωπείας, με πελάτες τους οποίους έφερε στον αντιπροσωπευόμενο ή με τους οποίους προήγαγε σημαντικά τις εμπορικές συναλλαγές;
- 2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, υπό ποιες προϋποθέσεις ισχύει το ίδιο και ως προς τις καλούμενες “εφάπαξ προμήθειες” για τη σύναψη σύμβασης;»

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου και επί του παραδεκτού των προδικαστικών ερωτημάτων

- 24 Πρώτον, όσον αφορά την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα, επισημαίνεται, αφενός, ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης σύμβαση αντιπροσωπείας συνήφθη την 1η Ιανουαρίου 1998, ήτοι πριν από την προσχώρηση της Τσεχικής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκής Ένωση την 1η Μαΐου 2004. Οι διάδικοι της κύριας δίκης δεσμεύονταν από την εν λόγω σύμβαση μέχρι την 31η Μαρτίου 2010, ημερομηνία κατά την οποία η O2 Czech Republic την κατήγγειλε. Δεδομένου ότι αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης είναι οι έννομες συνέπειες αυτής της καταγγελίας, οι οποίες επήλθαν μετά την ως άνω προσχώρηση, η οδηγία 86/653 έχει εφαρμογή *ratione temporis* στην εν λόγω διαφορά.
- 25 Όσον αφορά, αφετέρου, το καθ’ ύλην πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, από το άρθρο 1, παράγραφος 2, προκύπτει ότι αυτή εφαρμόζεται μόνο στην πώληση ή την αγορά εμπορευμάτων και όχι στην παροχή υπηρεσιών. Το αντικείμενο της συμβάσεως αντιπροσωπείας στην υπόθεση της κύριας δίκης αφορά τόσο την πώληση εμπορευμάτων όσο και την παροχή υπηρεσιών. Εμπίπτει επομένως μόνον εν μέρει στο εν λόγω καθ’ ύλην πεδίο εφαρμογής.
- 26 Ωστόσο, προκύπτει ότι, με το άρθρο 652 του εμπορικού κώδικα, ο Τσέχος νομοθέτης αποφάσισε, κατά τη μεταφορά της οδηγίας 86/653 στην τσεχική έννομη τάξη, να συμπεριλάβει όλες τις υποθέσεις τις οποίες μπορεί να χειριστεί ένας εμπορικός αντιπρόσωπος και, ως εκ τούτου, βούλησή του ήταν η εφαρμογή των διατάξεων της εν λόγω οδηγίας τόσο στις πράξεις αγοράς και πώλησης όσο και στην παροχή υπηρεσιών.
- 27 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, όταν η εθνική νομοθεσία αποσκοπεί στην εναρμόνιση των προβλεπόμενων για αμιγώς εσωτερικές καταστάσεις λύσεων προς τις λύσεις οι οποίες έχουν γίνει δεκτές στο δίκαιο της Ένωσης, προκειμένου, για παράδειγμα, να αποφευχθούν οι διακρίσεις σε βάρος των ημεδαπών ή τυχόν στρεβλώσεις του ανταγωνισμού ή προκειμένου να εφαρμοστεί ενιαία διαδικασία επί συγκρίσιμων καταστάσεων, υφίσταται οπωσδήποτε συμφέρον για ομοιόμορφη ερμηνεία των διατάξεων ή των εννοιών οι οποίες συμπίπτουν με διατάξεις ή έννοιες του δικαίου της Ένωσης, και τούτο ανεξάρτητα από τις συνθήκες υπό τις οποίες εφαρμόζονται (απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2015, *Quenon K.*, C-338/14, EU:C:2015:795, σκέψη 17 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 28 Επομένως, το γεγονός ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης σύμβαση αφορά τόσο εμπορεύματα όσο και υπηρεσίες δεν εμποδίζει το Δικαστήριο να απαντήσει στα υποβληθέντα από το αιτούν δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα.

- 29 Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει, ως εκ τούτου, ότι το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να απαντήσει στα εν λόγω ερωτήματα.
- 30 Δεύτερον, η O2 Czech Republic υποστηρίζει ότι τα προδικαστικά ερωτήματα είναι απαράδεκτα, διότι δεν είναι κρίσιμα για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 31 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων που καθιερώνεται με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, εναπόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της εκδοθησόμενης δικαστικής απόφασης, να αξιολογήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες της υπόθεσης, τόσο την αναγκαιότητα της προδικαστικής απόφασης για την έκδοση της δικής του απόφασης όσο και τη λυσιτέλεια των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο. Συνεπώς, εφόσον τα υποβληθέντα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο υποχρεούται, καταρχήν, να αποφανθεί (απόφαση της 14ης Ιουλίου 2022, Volkswagen, C-134/20, EU:C:2022:571, σκέψη 56 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 32 Επομένως, συντρέχει τεκμήριο λυσιτέλειας για τα ερωτήματα που αφορούν την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης. Το Δικαστήριο μπορεί να αρνηθεί να αποφανθεί επί προδικαστικού ερωτήματος που έχει υποβάλει εθνικό δικαστήριο μόνον όταν είναι πρόδηλο ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί (απόφαση της 14ης Ιουλίου 2022, Volkswagen, C-134/20, EU:C:2022:571, σκέψη 57 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 33 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο εξέθεσε επαρκώς, στην αίτηση προδικαστικής απόφασης, όχι μόνον τους λόγους που το ώθησαν να υποβάλει στο Δικαστήριο ερωτήματα όσον αφορά την ερμηνεία των διατάξεων της οδηγίας 86/653, αλλά επίσης και εκείνους για τους οποίους η ερμηνεία αυτή του είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 34 Υπό τις συνθήκες αυτές, τα προδικαστικά ερωτήματα είναι παραδεκτά.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

- 35 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 17 της οδηγίας 86/653, το οποίο αφορά το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, πρέπει να ερμηνευθεί σε σχέση με τον επιδιωκόμενο από την οδηγία σκοπό και το σύστημα που αυτή θεσπίζει. Ο σκοπός αυτός συνίσταται στην εναρμόνιση του δικαίου των κρατών μελών όσον αφορά τις έννομες σχέσεις των μερών που συνάπτουν σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας (πρβλ. απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2015, Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, σκέψεις 21 και 22 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 36 Όπως προκύπτει από τη δεύτερη και την τρίτη αιτιολογική της σκέψη, η οδηγία 86/653 αποσκοπεί, μέσω της προσεγγίσεως των συστημάτων δικαίου των κρατών μελών στον τομέα της εμπορικής αντιπροσωπείας, στην προστασία των εμπορικών αντιπροσώπων στις σχέσεις τους με τους αντιπροσωπευόμενους, στη βελτίωση της ασφάλειας των εμπορικών πράξεων και στη διευκόλυνση της κυκλοφορίας των εμπορευμάτων μεταξύ των κρατών μελών. Προς τούτο, η

εν λόγω οδηγία θεσπίζει, μεταξύ άλλων, στα άρθρα 13 έως 20 αυτής, κανόνες που διέπουν τη σύναψη και τη λήξη της συμβάσεως αντιπροσωπείας (απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2015, Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, σκέψη 23 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 37 Όσον αφορά, ειδικότερα, τη λύση της συμβάσεως αντιπροσωπείας, το άρθρο 17 της οδηγίας 86/653 επιβάλλει την υποχρέωση στα κράτη μέλη να θεσπίσουν μηχανισμό αποζημιώσεως του εμπορικού αντιπροσώπου παρέχοντάς τους τη δυνατότητα να επιλέξουν μεταξύ δύο δυνατοτήτων, αφενός, κατ' αποκοπήν αποζημιώσεως συμφώνως προς τα κριτήρια της παραγράφου 2 του άρθρου αυτού, ήτοι ενός συστήματος αποζημιώσεως πελατείας, και, αφετέρου, ανορθώσεως της ζημίας συμφώνως προς τα κριτήρια της παραγράφου 3 του εν λόγω άρθρου, ήτοι ενός συστήματος αποκαταστάσεως της επελθούσας ζημίας (απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2015, Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, σκέψη 24 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 38 Σύμφωνα με την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, η Τσεχική Δημοκρατία επέλεξε το σύστημα κατ' αποκοπήν αποζημιώσεως, το οποίο προβλέπεται στο άρθρο 17, παράγραφος 2, της οδηγίας 86/653.
- 39 Το ως άνω σύστημα αποζημιώσεως πελατείας περιλαμβάνει τρία στάδια. Κατά το πρώτο στάδιο προσδιορίζεται, κατ' αρχάς, ποσοτικώς το όφελος που ο αντιπροσωπευόμενος προσπορίζεται από υποθέσεις με πελάτες τους οποίους προσέλκυσε ο εμπορικός αντιπρόσωπος, συμφώνως προς τα κριτήρια του ως άνω άρθρου 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', πρώτη περίπτωση. Κατά το δεύτερο στάδιο, εν συνεχεία, επαληθεύεται, συμφώνως προς το εν λόγω άρθρο 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', δεύτερη περίπτωση, αν το ποσό της αποζημιώσεως, το οποίο υπολογίστηκε με βάση τα ως άνω κριτήρια, είναι δίκαιο, λαμβανομένων υπόψη εν προκειμένω όλων των ιδιαίτερων περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως και, ιδίως, των προμηθειών που απώλεσε ο εμπορικός αντιπρόσωπος. Τέλος, κατά το τρίτο στάδιο, εφαρμόζεται επί του εν λόγω ποσού το ανώτατο όριο που προβλέπεται στο άρθρο 17, παράγραφος 2, στοιχείο β', το οποίο εφαρμόζεται μόνον εφόσον το ποσό αυτό υπερβαίνει το εν λόγω ανώτατο όριο (πρβλ. απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2015, Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, σκέψη 28 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 40 Εν προκειμένω, το πρώτο προδικαστικό ερώτημα αφορά ειδικώς την έννοια της φράσης «προμήθειες που χάνει ο εμπορικός αντιπρόσωπος», η οποία χρησιμοποιείται στο άρθρο 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 86/653, περίπτωση η οποία αντιστοιχεί, τυπικώς, στο δεύτερο στάδιο του εν λόγω συστήματος αποζημιώσεως πελατείας. Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ωστόσο ότι το ζήτημα που θέτει το αιτούν δικαστήριο είναι πιο γενικό και δεν αφορά μόνον το δεύτερο αυτό στάδιο. Συγκεκριμένα, το ζήτημα αυτό αφορά επίσης τα στοιχεία που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για την εκτίμηση του οφέλους που ο αντιπροσωπευόμενος διατηρεί μετά τη λύση της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας, εκτίμηση η οποία εμπίπτει στο πρώτο στάδιο του εν λόγω συστήματος, και όχι αποκλειστικά τον υπολογισμό της αντίστοιχης αποζημιώσεως με σκοπό αυτή να είναι δίκαιη.
- 41 Πρέπει επομένως να γίνει δεκτό ότι, με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 86/653 έχει την έννοια ότι οι προμήθειες τις οποίες θα είχε εισπράξει ο εμπορικός αντιπρόσωπος, εάν είχε συνεχιστεί η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, για τις πράξεις που θα είχαν συναφθεί, μετά τη λύση της συγκεκριμένης σύμβασης, με τους νέους πελάτες τους οποίους ο αντιπρόσωπος έφερε στον αντιπροσωπευόμενο πριν από τη λύση της σύμβασης ή με τους πελάτες με τους

οποίους ο αντιπρόσωπος προήγαγε σημαντικά τις υποθέσεις πριν από την ως άνω λύση, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τον καθορισμό της αποζημίωσης που προβλέπεται στο άρθρο 17, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας.

- 42 Κατά πρώτον, το άρθρο 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας, σε συνδυασμό με το άρθρο 17, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας, προβλέπει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες ένας εμπορικός αντιπρόσωπος δικαιούται κατ' αποκοπήν αποζημίωση μετά τη λύση της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας και περιέχει διευκρινίσεις σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού της εν λόγω αποζημίωσης. Επομένως, το προβλεπόμενο στις εν λόγω διατάξεις δικαίωμα αποζημίωσης του εμπορικού αντιπροσώπου εξαρτάται από τη λύση της συμβατικής του σχέσεως με τον αντιπροσωπευόμενο (πρβλ. απόφαση της 19ης Απριλίου 2018, CMR, C-645/16, EU:C:2018:262, σκέψη 23).
- 43 Συναφώς, όπως παρατήρησε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 53 των προτάσεών της, το άρθρο 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', πρώτη περίπτωση, της οδηγίας 86/653 διευκρινίζει ότι ο εμπορικός αντιπρόσωπος δικαιούται κατ' αποκοπήν αποζημίωση εφόσον πληρούνται σωρευτικώς δύο προϋποθέσεις. Αφενός, ο εμπορικός αντιπρόσωπος πρέπει να έφερε νέους πελάτες στον αντιπροσωπευόμενο ή να προήγαγε σημαντικά τις υποθέσεις με τους υπάρχοντες πελάτες. Αφετέρου, ο αντιπροσωπευόμενος πρέπει να διατηρεί ουσιαστικά οφέλη που προκύπτουν από τις υποθέσεις με τους πελάτες αυτούς.
- 44 Τόσο τα επιρρήματα «encore», «noch», «fortsat», «nadále», «todavía», «ancora», «nadal», «ainda», «nog» και «naďalej», τα οποία χρησιμοποιούνται, αντιστοίχως, στο γαλλικό, γερμανικό, δανικό, τσεχικό, ισπανικό, ιταλικό, πολωνικό, πορτογαλικό, ολλανδικό και σλοβακικό κείμενο της εν λόγω διάταξης, όσο και οι ρηματικοί τύποι «продължава», «jätkuvalt», «διατηρεί», «to derive from», «továbbra is [...] tesz szert», «continuă», «jatkuvasti» και «fortsätter», οι οποίοι χρησιμοποιούνται, αντιστοίχως, στο βουλγαρικό, εσθονικό, ελληνικό, αγγλικό, ουγγρικό, ρουμανικό, φινλανδικό και σουηδικό κείμενο της διάταξης αυτής, υποδηλώνουν σαφώς ότι πρόκειται για τα οφέλη εκείνα που διατηρούνται μετά τη λύση της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας και τα οποία αφορούν επομένως τις πράξεις που συνήφθησαν με τους εν λόγω πελάτες μετά τη λύση της. Με άλλα λόγια, τα εν λόγω οφέλη αντιστοιχούν σε εκείνα τα οποία ο αντιπροσωπευόμενος συνεχίζει να προσπορίζεται, μετά τη λύση της σύμβασης, από τις εμπορικές σχέσεις που συνήψε ή προήγαγε ο εμπορικός αντιπρόσωπος κατά τη διάρκεια της εκτέλεσης της εν λόγω σύμβασης.
- 45 Υπό το πρίσμα αυτό, το άρθρο 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 86/653 διευκρινίζει, κατ' ουσίαν, ότι για τον υπολογισμό της κατ' αποκοπήν αποζημίωσης την οποία δικαιούται ο εμπορικός αντιπρόσωπος μετά τη λύση της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, προκειμένου αυτή να είναι δίκαιη, όλες οι σχετικές με τη σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας περιστάσεις, και ιδίως οι προμήθειες τις οποίες χάνει ο εμπορικός αντιπρόσωπος και οι οποίες προκύπτουν από τις πράξεις που συνήφθησαν με τους εν λόγω πελάτες. Συγκεκριμένα, οι προμήθειες αυτές αντιστοιχούν στα οφέλη που αναφέρονται στο εν λόγω άρθρο 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', πρώτη περίπτωση, εφόσον προκύπτουν, όπως και τα εν λόγω οφέλη, από πράξεις που πραγματοποιήθηκαν με τους πελάτες που μνημονεύονται στην προαναφερθείσα διάταξη μετά τη λύση της εν λόγω σύμβασης.
- 46 Ως εκ τούτου, οι «προμήθειες που χάνει ο εμπορικός αντιπρόσωπος», κατά την έννοια του άρθρου 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 86/653, είναι οι προμήθειες τις οποίες ο εμπορικός αντιπρόσωπος θα έπρεπε να είχε εισπράξει εάν η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας είχε συνεχιστεί και οι οποίες αντιστοιχούν στα οφέλη που

διατηρούνται, υπέρ του αντιπροσωπευομένου, μετά τη λύση της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας και προκύπτουν από τις εμπορικές σχέσεις που συνήψε ή προήγαγε σημαντικά ο εν λόγω εμπορικός αντιπρόσωπος πριν από τη λύση της σύμβασης.

- 47 Από το γράμμα του άρθρου 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 86/653 προκύπτει επομένως ότι οι προμήθειες τις οποίες θα είχε εισπράξει ο εμπορικός αντιπρόσωπος εάν είχε συνεχιστεί η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, για τις πράξεις που θα είχαν συναφθεί, μετά τη λύση της εν λόγω σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας, με τους νέους πελάτες τους οποίους ο αντιπρόσωπος έφερε στον αντιπροσωπευόμενο πριν από τη λύση της σύμβασης ή με τους πελάτες με τους οποίους ο αντιπρόσωπος προήγαγε σημαντικά τις υποθέσεις πριν από τη λύση της εν λόγω σύμβασης, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τον καθορισμό της προβλεπόμενης στο ως άνω άρθρο 17, παράγραφος 2, αποζημίωσης.
- 48 Κατά δεύτερον, η ως άνω ερμηνεία επιρρωννύεται από το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το άρθρο 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', της εν λόγω οδηγίας.
- 49 Πρώτον, όπως υπενθυμίστηκε στη σκέψη 37 της παρούσας απόφασης, το άρθρο 17 της εν λόγω οδηγίας καταλείπει στα κράτη μέλη, προς διασφάλιση της αποζημίωσης του εμπορικού αντιπροσώπου σε περίπτωση λύσεως της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας, τη δυνατότητα επιλογής μεταξύ δύο συστημάτων, τα οποία προβλέπονται στις παραγράφους 2 και 3 του εν λόγω άρθρου αντιστοίχως. Καθόσον και τα δύο συστήματα σκοπούν στη διασφάλιση μιας τέτοιας αποζημίωσης, πρέπει να νοούνται ως καλύπτοντα τις ίδιες γενεσιουργούς αιτίες, ήτοι τις απώλειες που αντιστοιχούν στο μεταγενέστερο της λύσεως της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας χρονικό διάστημα (πρβλ. απόφαση της 19ης Απριλίου 2018, CMR, C-645/16, EU:C:2018:262, σκέψη 28).
- 50 Το Δικαστήριο έχει κρίνει, όσον αφορά το άρθρο 17, παράγραφος 3, της οδηγίας 86/653, ότι ο εμπορικός αντιπρόσωπος έχει δικαίωμα αποκαταστάσεως της ζημίας που υπέστη ιδίως όταν η ζημία αυτή προήλθε από τη διακοπή των συμβατικών σχέσεων του με τον αντιπροσωπευόμενο υπό συνθήκες που στερούν από τον εμπορικό αντιπρόσωπο τις προμήθειες που θα αποκόμιζε από την εκτέλεση της συμβάσεως, ενώ συγχρόνως προσπορίζουν στον αντιπροσωπευόμενο σημαντικά πλεονεκτήματα συνδεδόμενα με τη δραστηριότητα του εν λόγω εμπορικού αντιπροσώπου, και/ή υπό συνθήκες που δεν επέτρεψαν στον τελευταίο να αποσβέσει τα έξοδα και τις δαπάνες που ανέλαβε για την εκτέλεση της συμβάσεως κατόπιν υποδείξεων του αντιπροσωπευομένου (απόφαση της 19ης Απριλίου 2018, CMR, C-645/16, EU:C:2018:262, σκέψη 27). Το άρθρο 17, παράγραφος 3, καλύπτει επομένως και την περίπτωση μελλοντικών προμηθειών οι οποίες θα είχαν εισπραχθεί εάν δεν είχε επέλθει η λύση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας.
- 51 Επομένως, το άρθρο 17, παράγραφος 2, της οδηγίας 86/653 πρέπει επίσης να καλύπτει και την ως άνω περίπτωση, η δε αποζημίωση που προβλέπει πρέπει να λαμβάνει υπόψη, υπό ορισμένες προϋποθέσεις τις οποίες ορίζει η διάταξη αυτή, τις προμήθειες τις οποίες θα είχε εισπράξει ο εμπορικός αντιπρόσωπος εάν είχε συνεχιστεί η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας.
- 52 Δεύτερον, η ανάγνωση της ως άνω διάταξης υπό το πρίσμα των άρθρων 7 και 8 της οδηγίας επιβεβαιώνει επίσης την ως άνω ερμηνεία. Πράγματι, το άρθρο 7 της οδηγίας προβλέπει ότι ο εμπορικός αντιπρόσωπος δικαιούται προμήθεια για κάθε εμπορική πράξη που έχει συναφθεί κατά τη διάρκεια ισχύος της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας, υπό ορισμένες προϋποθέσεις τις οποίες διευκρινίζει. Το άρθρο 8 της οδηγίας προσθέτει ότι ο εμπορικός αντιπρόσωπος

δικαιούται επίσης προμήθεια για εμπορική πράξη, ακόμη και αν αυτή έχει συναφθεί μετά τη λύση της εν λόγω σύμβασης, εφόσον, κατ' ουσίαν, η πράξη αυτή βρισκόταν στο στάδιο σύναψης κατά την ημερομηνία λύσεως της σύμβασης.

- 53 Στο πλαίσιο αυτό, το άρθρο 17, παράγραφος 2, της οδηγίας 86/653 πρέπει, προκειμένου να διασφαλιστεί η πρακτική αποτελεσματικότητά του, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι καλύπτει μια διαφορετική περίπτωση από τις ήδη καλυπτόμενες από τα άρθρα 7 και 8 της εν λόγω οδηγίας. Το άρθρο 17, παράγραφος 2, της οδηγίας δεν μπορεί επομένως να καλύπτει τις περιπτώσεις εκείνες στις οποίες ο εμπορικός αντιπρόσωπος δεν έλαβε το σύνολο των προμηθειών τις οποίες έπρεπε να εισπράξει, δεδομένου ότι οι εν λόγω περιπτώσεις εμπίπτουν στο άρθρο 7 της οδηγίας. Ομοίως, δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι εφαρμόζεται στις πράξεις που βρισκόταν στο στάδιο σύναψης πριν από τη λύση της συμβάσεως και συνήφθησαν μετά τη λύση αυτής, οι οποίες εμπίπτουν στο άρθρο 8 της ίδιας οδηγίας. Πράγματι, οι προμήθειες των άρθρων 7 και 8 της οδηγίας 86/653 αποτελούν, από τη φύση τους, κεκτημένα δικαιώματα και δεν εξαρτώνται από τους ειδικούς περιορισμούς και τις ειδικές απαιτήσεις που προβλέπονται στα άρθρα 17 και 18 της εν λόγω οδηγίας.
- 54 Ως εκ τούτου, η κατ' αποκοπήν αποζημίωση που προβλέπεται στο άρθρο 17, παράγραφος 2, της οδηγίας 86/653 παραπέμπει κατ' ανάγκην στις προμήθειες που θα είχε εισπράξει ο εμπορικός αντιπρόσωπος εάν είχε συνεχιστεί η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, για τις πράξεις που συνήφθησαν με τους νέους πελάτες που έφερε στον αντιπροσωπευόμενο ή με τους πελάτες με τους οποίους προήγαγε σημαντικά τις υποθέσεις.
- 55 Τρίτον, θα πρέπει να γίνει παραπομπή στην έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 17 της οδηγίας του Συμβουλίου για το συντονισμό των νομοθεσιών των κρατών μελών όσον αφορά τους εμπορικούς αντιπροσώπους (ελεύθερους επαγγελματίες), η οποία υποβλήθηκε από την Επιτροπή στις 23 Ιουλίου 1996 [COM(96) 364 τελικό], σύμφωνα με το άρθρο 17, παράγραφος 6, της οδηγίας 86/653, η οποία παρέχει λεπτομερείς πληροφορίες όσον αφορά τον πρακτικό υπολογισμό της αποζημίωσης που προβλέπεται στο άρθρο 17, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας και αποβλέπει στη διευκόλυνση μιας πιο ομοιόμορφης ερμηνείας του εν λόγω άρθρου 17 (πρβλ. απόφαση της 26ης Μαρτίου 2009, Semen, C-348/07, EU:C:2009:195, σκέψη 22 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Στην έκθεση αυτή, επισημαίνεται ότι η ως άνω αποζημίωση αντιστοιχεί στα οφέλη τα οποία, λόγω της δραστηριότητας του εμπορικού αντιπροσώπου, εξακολουθεί να αποκομίζει ο αντιπροσωπευόμενος μετά τη λύση της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας. Διευκρινίζεται ότι πρόκειται για την καταβολή αποζημίωσης για την υπεραξία που δημιουργείται για τον αντιπροσωπευόμενο. Από τις ως άνω επεξηγήσεις προκύπτει ότι η εν λόγω αποζημίωση πρέπει να καλύπτει και τις προμήθειες τις οποίες θα είχε εισπράξει ο εμπορικός αντιπρόσωπος, εάν είχε συνεχιστεί η εν λόγω σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, για τις πράξεις που συνήφθησαν με τους νέους πελάτες τους οποίους έφερε στον αντιπροσωπευόμενο ή με τους πελάτες με τους οποίους προήγαγε σημαντικά τις υποθέσεις κατά τη διάρκεια εκτέλεσης της εν λόγω σύμβασης.
- 56 Κατά τρίτον, οι επιδιωκόμενοι με την οδηγία 86/653 σκοποί συνηγορούν επίσης υπέρ της ως άνω ερμηνείας του άρθρου 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', της εν λόγω οδηγίας. Πράγματι, όπως υπενθυμίστηκε στη σκέψη 36 της παρούσας απόφασης, η οδηγία αποσκοπεί, μέσω της προσεγγίσεως των συστημάτων δικαίου των κρατών μελών στον τομέα της εμπορικής αντιπροσωπείας, στην προστασία των εμπορικών αντιπροσώπων στις σχέσεις τους με τους αντιπροσωπευόμενους, στη βελτίωση της ασφάλειας των εμπορικών πράξεων και στη διευκόλυνση της κυκλοφορίας των εμπορευμάτων μεταξύ των κρατών μελών.

- 57 Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο έκρινε ότι τα άρθρα 17 έως 19 της οδηγίας 86/653 αποσκοπούν στην προστασία του εμπορικού αντιπροσώπου μετά τη λύση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας και ότι το καθεστώς που θεσπίστηκε προς τούτο με την οδηγία έχει χαρακτήρα αναγκαστικού δικαίου. Το Δικαστήριο συνήγαγε εξ αυτού ότι αποκλείεται κάθε ερμηνεία του άρθρου 17 της οδηγίας η οποία μπορεί να αποβεί εις βάρος του εμπορικού αντιπροσώπου (απόφαση της 19ης Απριλίου 2018, CMR, C-645/16, EU:C:2018:262, σκέψεις 34 και 35 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Έκρινε επίσης, ειδικότερα, ότι το άρθρο 17, παράγραφος 2, της ίδιας οδηγίας πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπο ο οποίος συμβάλλει στην προστασία του εμπορικού αντιπροσώπου και λαμβάνει πλήρως υπόψη τις επιδόσεις του κατά τη διενέργεια των συναλλαγών που του έχουν ανατεθεί (πρβλ. απόφαση της 7ης Απριλίου 2016, Marchon Germany, C-315/14, EU:C:2016:211, σκέψη 33).
- 58 Όπως παρατήρησε κατ' ουσίαν η γενική εισαγγελέας στο σημείο 73 των προτάσεών της, ο περιορισμός του περιεχομένου της έννοιας «προμήθειες που χάνει ο εμπορικός αντιπρόσωπος» στις ήδη συναφθείσες πριν από τη λύση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας πράξεις θα ενείχε τον κίνδυνο να στερηθεί ο εμπορικός αντιπρόσωπος σημαντικό μερίδιο στο οικονομικό όφελος που προσπόρισε ο αντιπροσωπευόμενος μετά τη λύση της σύμβασης, βασιζόμενος όμως στη δραστηριότητα του εν λόγω εμπορικού αντιπροσώπου.
- 59 Ως εκ τούτου, μια ερμηνεία του άρθρου 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 86/653 κατά την οποία δεν θα συμπεριλαμβάνονταν στον καθορισμό της κατ' αποκοπήν αποζημιώσεως οι προμήθειες που θα είχε εισπράξει ο εμπορικός αντιπρόσωπος, εάν είχε συνεχιστεί η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, για τις πράξεις που θα είχαν συναφθεί, μετά τη λύση της εν λόγω σύμβασης, με τους νέους πελάτες που έφερε στον αντιπροσωπευόμενο πριν από τη λύση της σύμβασης ή για τις πράξεις που θα είχαν συναφθεί, μετά τη λύση της εν λόγω σύμβασης, με τους πελάτες με τους οποίους προήγαγε σημαντικά τις υποθέσεις πριν από τη λύση της σύμβασης, θα ήταν αντίθετη προς τους επιδιωκόμενους με την εν λόγω οδηγία σκοπούς.
- 60 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 86/653 έχει την έννοια ότι οι προμήθειες τις οποίες θα είχε εισπράξει ο εμπορικός αντιπρόσωπος, εάν είχε συνεχιστεί η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, για τις πράξεις που θα είχαν συναφθεί, μετά τη λύση της συγκεκριμένης σύμβασης, με τους νέους πελάτες τους οποίους ο αντιπρόσωπος έφερε στον αντιπροσωπευόμενο πριν από τη λύση της σύμβασης ή με τους πελάτες με τους οποίους ο αντιπρόσωπος προήγαγε σημαντικά τις υποθέσεις πριν από την ως άνω λύση, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τον καθορισμό της κατ' αποκοπήν αποζημιώσεως που προβλέπεται στο άρθρο 17, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

- 61 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 86/653 έχει την έννοια ότι η καταβολή εφάπαξ προμηθειών αποκλείει από τον υπολογισμό της προβλεπόμενης στο άρθρο 17, παράγραφος 2, κατ' αποκοπήν αποζημιώσεως τις προμήθειες τις οποίες χάνει ο εμπορικός αντιπρόσωπος και οι οποίες προκύπτουν από τις πράξεις που συνήψε ο αντιπροσωπευόμενος, μετά τη λύση της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας, με τους νέους πελάτες τους οποίους ο αντιπρόσωπος έφερε στον αντιπροσωπευόμενο πριν από τη λύση της σύμβασης ή με τους πελάτες με τους οποίους ο αντιπρόσωπος προήγαγε σημαντικά τις υποθέσεις πριν από την ως άνω λύση.

- 62 Συναφώς, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 39 της παρούσας απόφασης, το άρθρο 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', δεύτερη περίπτωση, της εν λόγω οδηγίας απαιτεί, κατ' ουσίαν, τον δίκαιο υπολογισμό του ποσού της κατ' αποκοπήν αποζημιώσεως, λαμβανομένων υπόψη όλων των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως και ιδίως των προμηθειών που απώλεσε ο εμπορικός αντιπρόσωπος.
- 63 Επομένως, οι «προμήθειες που χάνει ο εμπορικός αντιπρόσωπος», κατά την έννοια της ως άνω διάταξης, αποτελούν απλώς ένα στοιχείο μεταξύ άλλων το οποίο πρέπει να λαμβάνεται υπόψη προκειμένου να εκτιμηθεί ο δίκαιος χαρακτήρας της αποζημιώσεως. Η επιλογή ενός ορισμένου είδους προμήθειας, όπως είναι, παραδείγματος χάριν, οι εφάπαξ προμήθειες, δεν μπορεί επομένως να θέσει εν αμφιβόλω το δικαίωμα κατ' αποκοπήν αποζημιώσεως το οποίο προβλέπεται στην εν λόγω διάταξη. Άλλως, θα υφίστατο κίνδυνος καταστρατήγησης του αναγκαστικού χαρακτήρα του εν λόγω δικαιώματος αποζημιώσεως, ο οποίος προβλέπεται στο άρθρο 19 της εν λόγω οδηγίας.
- 64 Εν προκειμένω, η δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο περιέχει ελάχιστες μόνον διευκρινίσεις σχετικά με το τι καλύπτουν οι εφάπαξ προμήθειες τις οποίες έλαβε ο αναιρεσιών της κύριας δίκης στο πλαίσιο της σύμβασης αντιπροσωπείας που τον συνέδεε με την O2 Czech Republic. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η εταιρία αυτή ανέφερε ωστόσο ότι οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης εφάπαξ προμήθειες αντιστοιχούσαν σε εφάπαξ αμοιβές για κάθε νέα σύμβαση που συνήφθη με νέους ή υπάρχοντες πελάτες, μέσω του αναιρεσιέοντος της κύριας δίκης.
- 65 Εάν τα ανωτέρω ισχύουν, όπερ εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, η πελατεία που δημιούργησε ή αύξησε ο αναιρεσιών στην υπόθεση της κύριας δίκης θα μπορούσε να δημιουργήσει υπεραξία μέσω νέων πράξεων οι οποίες θα παρείχαν δικαίωμα καταβολής προμηθειών, εάν δεν είχε λυθεί η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας. Υπό τις συνθήκες αυτές, όπως υπογράμμισε κατ' ουσίαν η γενική εισαγγελέας στο σημείο 89 των προτάσεών της, οι ως άνω εφάπαξ προμήθειες δεν καλύπτουν τις προμήθειες τις οποίες χάνει ο εμπορικός αντιπρόσωπος και οι οποίες προκύπτουν από τις πράξεις που συνήψε με τους εν λόγω πελάτες ο αντιπροσωπευόμενος, μετά τη λύση της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας.
- 66 Υπό το πρίσμα των ανωτέρω σκέψεων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 86/653 έχει την έννοια ότι η καταβολή εφάπαξ προμηθειών δεν αποκλείει από τον υπολογισμό της προβλεπόμενης στο άρθρο 17, παράγραφος 2, κατ' αποκοπήν αποζημιώσεως τις προμήθειες τις οποίες χάνει ο εμπορικός αντιπρόσωπος και οι οποίες προκύπτουν από τις πράξεις που συνήψε ο αντιπροσωπευόμενος, μετά τη λύση της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας, με τους νέους πελάτες τους οποίους ο αντιπρόσωπος έφερε στον αντιπροσωπευόμενο πριν από τη λύση της σύμβασης ή με τους πελάτες με τους οποίους ο αντιπρόσωπος προήγαγε σημαντικά τις υποθέσεις πριν από την ως άνω λύση, όταν οι εν λόγω προμήθειες αντιστοιχούν σε εφάπαξ αμοιβές για κάθε νέα σύμβαση που συνήφθη με τους εν λόγω νέους πελάτες ή με υπάρχοντες πελάτες του αντιπροσωπευόμενου, μέσω του εμπορικού αντιπροσώπου.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 67 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σε αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 86/653/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1986, για το συντονισμό των δικαίων των κρατών μελών όσον αφορά τους εμπορικούς αντιπροσώπους (ανεξάρτητους επαγγελματίες),

έχει την έννοια ότι:

οι προμήθειες τις οποίες θα είχε εισπράξει ο εμπορικός αντιπρόσωπος εάν είχε συνεχιστεί η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, για τις πράξεις που θα είχαν συναφθεί, μετά τη λύση της συγκεκριμένης σύμβασης, με τους νέους πελάτες τους οποίους ο αντιπρόσωπος έφερε στον αντιπροσωπευόμενο πριν από τη λύση της σύμβασης ή με τους πελάτες με τους οποίους ο αντιπρόσωπος προήγαγε σημαντικά τις υποθέσεις πριν από την ως άνω λύση, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τον καθορισμό της κατ' αποκοπήν αποζημιώσεως που προβλέπεται στο άρθρο 17, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας.

- 2) Το άρθρο 17, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 86/653

έχει την έννοια ότι:

η καταβολή εφάπαξ προμηθειών δεν αποκλείει από τον υπολογισμό της προβλεπόμενης στο άρθρο 17, παράγραφος 2, κατ' αποκοπήν αποζημιώσεως τις προμήθειες τις οποίες χάνει ο εμπορικός αντιπρόσωπος και οι οποίες προκύπτουν από τις πράξεις που συνήψε ο αντιπροσωπευόμενος, μετά τη λύση της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας, με τους νέους πελάτες τους οποίους ο αντιπρόσωπος έφερε στον αντιπροσωπευόμενο πριν από τη λύση της σύμβασης ή με τους πελάτες με τους οποίους ο αντιπρόσωπος προήγαγε σημαντικά τις υποθέσεις πριν από την ως άνω λύση, όταν οι εν λόγω προμήθειες αντιστοιχούν σε εφάπαξ αμοιβές για κάθε νέα σύμβαση που συνήφθη με τους εν λόγω νέους πελάτες ή με υπάρχοντες πελάτες του αντιπροσωπευόμενου, μέσω του εμπορικού αντιπροσώπου.

(υπογραφές)